

KDE SÚ HRANICE AUTENTICITY ?

Obnova ľudovej architektúry a problematika zachovania pôvodnosti stavebných pamiatok baníckych domov v lokalite UNESCO Banská Štiavnica.

Ing. arch. Ľubica Paučulová, spracované pre Pro Monumenta, 11/2014

Autenticita Lokality UNESCO Banská Štiavnica

Autenticita: Pôvodnosť a pravdivosť dedičstva .
Je dôležité zachovať materiálnych nositeľov hodnôt (objekty, urbanistické štruktúry, archívne a muzeálne dokumenty),
ale nemenej dôležité je zachovanie duchovných hodnôt kultúry Lokality
(napr. poznanie, zvyklosti, tradície, postupy...).

Integrita Lokality UNESCO Banská Štiavnica

Integrita: Celistvosť zachovania dedičstva Lokality BS.
Materiálna a duchovná podstata zachovaného dedičstva nemá byť narušená nevhodnými novými zásahmi.(neprimeraná výstavba, narušovanie vzhľadu krajiny nevhodným hospodárením, vytrácanie tradičných remesiel...).

Zachovanie autenticity a integrity je zásadnou požiadavkou pri indikovaní stavu Lokality Banská Štiavnica.

Záväzné regulatívy platného Územného plánu sídla Banská Štiavnica.

2. Vývoj pôvodnej urbanistickej štruktúry považovať za uzavretý, bez možnosti zahusťovania novostavbami

3. Zabrániť rozširujúcej sa tendencii nahrádzania pôvodnej zástavby novou (zámerné poškodenie bez údržby s cieľom nechať dožiť a nahradiť) ďalšieho zahusťovania novostavbami

6. Dobudovať štandart existujúcich stavieb spôsobom čo najmenej rušivým a nápadným v únosnom rozsahu, vo vhodnom materiálovom riešení

7. Na území PR, s výnimkou presne stanovených rezervných plôch, úplne vylúčiť výstavbu nových stavieb – rodinných domov, rekreačných chát a chalúp (pôvodná urbanistická štruktúra, náročnosť terénnych podmienok, vyžadujúcich si tvrdé zásahy do terénu, komplikovaný prístup, zvyšujúce sa nároky na technickú infaštuktúru, poddolovanie dodnes nezastavaného územia, veľký rozsah banských háld)

8. Novú výstavbu usmerniť za hranice PR

9. Nakoľko ochrana historickej urbanistickej štruktúry zahŕňa tiež ochranu jej prírodného prostredia vylúčiť zastavovanie prírodného prostredia novostavbami

Dom starý najmenej 250 rokov,
Lokalita UNESCO a Národná kultúrna pamiatka
Jeden z posledných autentických baníckych domov
v Banskej Štiavnici. Dolná resla 11.

Predná časť prízemia bol pôvodný zrub, omietaný hlinenou omietkou.
Zrub bol viditeľne v havarijnom stave, trámové stropy nad ním neboli pred spracovaním projektovej dokumentácie preskúmané. Navrhovalo sa ich zachovanie a výmena poškodených častí. Súčasne však boli v PD navrhnuté ako nosné pre podlahu podkrovia a uložené v novej, vyššej pozícii na murivo, ktoré nahradilo zrub.

Po odstránení zrubu sa zbúrali všetky pôvodné kamenné múry podstienky a čelo pivnice hrubé 50 cm. Terén sa pred domom znížil. Múry sa nahradili už vyššími múrmi z betón. tvárnic a obkladom z kamienkov bez tektonickej logiky.
Pamiatkové riešenie malo 2 alternatívy:

1.Oprava múrov, vytvorenie nových základov postupným podkopaním, ale aj tradičné príporné piliere z kameňa, neznižovanie terénu pred domom.

2.Premurovanie múrov pôvodnou technológiou a materiálom, so zapustenými základmi.

Pohľad na čelný múr pivnice s portálom zvnútra

Pohľad na portál zvonka

Pôvodné čelo pivnice nahradili betónové tvárnice

Zvonku je portál z umelého kameňa v zmenenej pozícii

Zbúranie masívneho čelného múru pivnice znamenalo zánik pôvodného portálu, ktorý sa zničil. Bol nahradený betónovým s vymysleným tvarom ukončenia.Pamiatkové riešenie: zachovať múr pivnice, upraviť terén bez znižovania, doplniť portál vhodným kameňom.

Pri búraní prednej zrubovej konštrukcie domu pôvodný „koch“ čiernej kuchyne nebol podopretý a zrútil sa.
Pri tom sa narušil aj dverný otvor so záklenkom vedúci do chodby. Pamiatkové riešenie:
Koch mal byť podopretý pred búraním zrubu dôsledne výdrevou
a následne
staticky vložený do
nových
murovaných konštrukcií.

Boli neopodstatnene kompletne odstránené všetky pôvodné trámové stropy aj nad drevenou aj nad murovanou časťou pamiatky, poškodené boli len miestne. Pamiatkové riešenie: stropy sa mali zhora skontrolovať a opraviť poškodené prvky, murivá vymieňať postupne s podopretím stropov, projekt mal s nimi počítať ako so samonosnými.

Výsledok po odstránení stropov . Murivá domu boli nadstavané o cca 40cm. Zmenili sa aj okná v ulici, zvýšili sa o 25 cm., čo mení proporcie aj vzhľad pôvodného nízkeho domu.

Dom sa nemal nadstavovať, čo znamenalo aj kompletné odstránenie stropov. Betónový veniec je sporné riešenie statiky, sú aj iné možnosti (napr. tiahla).

Pamiatkovo chránený dom v lokalite UNESCO Banská Štiavnica
počas „komplexnej záchrany“ stratil väčšinu svojich autenticky zachovaných častí objektu – podstienku, portál, koch čiernej kuchyne, stropy, zrubovú časť, krov.
Nadvýšenie murív podstienky aj 1.poschodia, zníženie terénu pred domom takisto znemožňuje navrátenie originálneho dreveného podporného systému na fasádu, ktorý sa mal zachovať. Boli zmenené proporcie okien (boli zvýšené), ako aj výšky parapetov. Zmenila sa hmota domu významným nadvýšením murív. Zrubová časť bola v havarijnom stave, krov bol nevhodný pre zámer využiť podkrovie. Malebný „učupený“ banícky dom na svahu nad centrom mesta bol zmenený novými zásahmi a výmenou podstatnej časti konštrukcií na novostavbu.

Banícky dom Dolná Resla 19,
postavený pred r.1858.
Pôvodne ľavá strana celá zrubová.
Prestavaný v 90-tych rokoch.
Lokalita UNESCO , Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica.
Autenticita pamiatky - baníckeho domu nebola zachovaná.
Má doteraz postavenie
Národnej kultúrnej pamiatky.

Dolná resla 19, zmena z autentickej pamiatky na tvarovú napodobeninu.

Príklad autenticky zachovaného baníckeho domu na ulici Horná ružová.

Banícky dom Kamenná 12 bol zrubový omietaný,
postavený pred r.1858.
Lokalita UNESCO, Pamiatková rezervácia B. Štiavnica,
nezapísaný ako Národná kultúrna pamiatka.
V roku 2014 kompletne zbúraný.

Banícky dom po asanácii má byť nahradený murovanou novostavbou.
Pri realizáciu stavebných prác bola urobená prístupová cesta miesto pôvodného chodníka, z rozsiahlym múrom z betónových tvárnic.

Tendencia ničenia autenticity pôvodných ľudových domov v Pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica je zrejmá, či sa už jedná o nezapísané objekty v Ústrednom zozname pamiatkového fondu alebo Národné kultúrne pamiatky. Takisto sa likviduje integrita týchto objektov do zachovaného prostredia lokality UNESCO. Rozširuje sa tendencia búrania a nahradzovanie novostavbami alebo výstavba na voľných parcelách Pamiatkovej rezervácie. Je to v rozpore s platným Územným plánom.

Prestavba pôvodného baníckeho domu , nevhodné tvary i materiály.

Prestavba pôvodného baníckeho domu,
absurdné riešenie štítu, vpravo pôvodný stav.

Príklady autenticky zachovaných, obnovených a udržiavaných objektov ľudovej architektúry baníckych domov v Pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica, lokalita UNESCO.

SÚ OBJEKTY
PO ÚPLNEJ
PRESTAVBE
EŠTE
PAMIATKAMI ?

Je adekvátny
ich zápis
v ÚZPF ?
Majú nárok
na štátne dotácie ?

V Českej republike
pri strate autenticity
dochádza k vyňatiu
zo zoznamu
pamiatok.

PREČO SA NEDARÍ UDRŽAŤ ŠTANDART UNESCO LOKALITY ZACHOVANIE AUTENTICITY BANÍCKY ĽUDOVÝCH DOMOV ?

Dnes už nie je problém urobiť obnovu dobre, technicky aj esteticky. Musí mať však na tom záujem v prvom rade investor a projektant, úrady musia tiež prehodnotiť svoje postupy a uplatňovanie platných právnych nástrojov.